

védelmemre nem szorul. Perbe se akarok szállani senkivel. Csak a magam személyes tapasztalataira hivatkozom, melyeket egy egész évi gyakorló tanári ottműködésem alatt szereztem. Visszatekintve erre az időre, valótlanúságot kellene mondanom, ha azt állítanám, hogy eljárásomban bárminő kényszert éreztetek volna vezető tanárim, vagy valamelyes meghatározott elmélet Prokrustes ágyába szorítottak volna bele. Megtettem azt is, aminek hiányával vádolják némelyek az ottani grammatikai tanítást: «nagyon sokat declináltattam és conjugáltattam», természetesen akkor, amikor kellett, és úgy amint az ismeretek igazi biztosítása megkívánta. Mondhatom, senki sem akadályozott meg benne. Elméleti szabályok nagy tömegével sem nyűgöztek le; ami elméleti útmutatást kaptam, minden kicsinyes szórszálhasogatás és tudós kód nélkül meg van írva a közzétett theoretikumokban. Megtanítottak a teljesítendő oktatói munka előzetes átgondolására, a róla való elmélkedésre, elvek keresésére, a szükséges segédeszközök szorgalmas beszerzésére, szóval tervszerűsége; negatív irányban pedig a közönséges routinier módjára való tanítás veszedelmeinek elkerülésére. Megtanítottak tehát didaktikai lelkiismeretre, anélkül, hogy lefaragták volna rólam azt, — ennyit szabad talán mondanom, — ami bennem egyéni lehetett. Örülök, hogy ezt ma, több mint egy negyedszázad múlva, a magam részéről nyugodt lélekkel megállapíthatom.

Amidőn azt kívánom, hogy ez a didaktikai lelkiismeret mindnyájunkban, akik tanítunk, — néptanítóknak ép úgy, mint egyetemi tanároknak — nemcsak a tanügy, hanem egész nemzeti műveltségünk javára mindegyre érzékenyebbé és finomabbá váljék, a Magyar Pædagogiai Társaság XVI. közgyűlését megnyitottnak nyilvánítom.

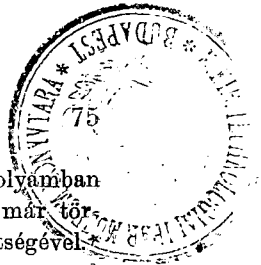
FINÁCZY ERNŐ.

A TANÁRKÉPZÉS ÜGYE ANGLIÁBAN.

I.

A közoktatás ügye Angliában ma döntő fordulat előtt áll, s kérdés az, vajjon a nagyobb arányban megkezdett állami rendezés útján halad-e tovább, vagy marad-e szervezetlen állapotában? Rendkívül nagyszámú, megoldatlan gyakorlati problémái, melyek ma mind a közvéleményt, mind a hivatalos köröket nagy mértékben foglalkoztatják, a következő csoportokba foglalhatók össze:

1. Az *elemi oktatás* (primary education) *elkülönítése* a vele ma még sokszor összefolyó középoktatástól (secondary education). Az angol közoktatásügyi ministerium (Board of Education) úgy akarja ezt

az ügyet egységesen rendezni, hogy a középoktatás négy évfolyamban a 12—16. évig terjedjen, mely határvonal megállapítására már törént előzetes intézkedés az 1905. Code of Regulations segítségével.

2. A középiskolák (public and privat) és a Board viszonyának rendezése. Ezen fordul meg az egész angol középoktatás ügye: vajjon az állam rendezése és felügyelete alá kerül-e, vagy marad-e tovább az Angliában oly sokféle ágazó dissidens felekezettek érdeke, vagy magánosok üzleti vállalata.

3. A legfontosabb kérdések végül azok, melyek egységes, szak- és *pedagogiai* képzettséggel rendelkező tanári kar alkotására vonatkoznak. Ez utóbbi csoport tán a legnagyobb érdekű reánk nézve, miért is a tanárképzés ügyét s a mennyiben vele összefügg a középiskolák és a Board viszonyának ügyét fogjuk részletes tárgyalás alá venni.

II.

Az angol közoktatás bármely részének áttekintése és megértése a legnagyobb nehézségbe ütközik, sőt lehetetlen, ha az angol nép szellemét nem ismerjük. Az angol viszonyokat minden téren e nép szellemének nyilvánulata: az egyén szabadsága, jellemzi. Az angol ember úgy gondolkodik, hogy az állam legfontosabb ügyeiből sem szabad kizárni az államhatalomtól és közegeitől független egyéni kezdeményezést. Másrészt az angol középosztály vagyonszáma megadja az eszközt tervei végrehajtására. Ebből kiindulva inkább megértjük azt a tényt, hogy e nép intézményeinek egész sora, mint a minők a közlekedésügy terén vasút és pósta; közjótékonyági intézmények, mint kórházak és menhelyek; a közoktatás terén iskola, egyetem, tanárképző és számos más intézmények nagyrészt magánosok és társulatok alapítása, kik fenn is tartják azokat — és pedig gyakran

* A legutóbbi, a képviselőház elé terjesztett Regulations for Secondary Schools, mely 1907 augusztus 1-től fogva lépett érvénybe, erre nézve Chapter I. 1. «Definition of Secondary School» c. alatt a következőkép intézkedik: A School placed on the list of Secondary Schools recognised by the Board must offer to each of its scholars an education of a wider scope and higher grade, than that of an Elementary School, and provide a progressive course of instruction (with the requisite organisation, teaching staff, curriculum, and equipment) in the subjects necessary to a good general education upon lines suitable for scholars of an age-range at least as wide as from 12 to 16 or 17. Nem hiányzanak oly törekvések sem, melyek a Board rendeletei gyakorlati érvényének ma leghathatósabb eszközét: az államsegélyben való részesedést, akarják a Board által ki-tűzött többi feltétellel együtt e feltétel teljesítéséhez kapcsolni.

közmegeledésre — a középponti politikai hatalomtól függetlenül. Az összes tanügyi kérdésekben is ott látjuk a társadalom szellemileg kiváló tagjainak akcióját, kiket legtöbbször nem vezet más érdek, mint az ügy iránti lelkesedés. Hogy e szabadság azonban, áldásos volta mellett, az oktatásügyre nézve egynémely káros jelenséget is vont maga után, az kétségtelen. Ezeket akárnak javítani — a fennálló függetlenség gyökeres változtatása nélkül — a legutóbbi évek állami intézkedései.

A míg a népiskolai oktatás ügyét az alapvető 1870-iki Elementary Education Act óta a törvények egész sora szabályozza, addig a középfokú oktatás terén úgyszólván napjainkig alig találunk szerves intézkedést.*

Ennek a hiánynak az oka nem csupán abban a körülményben rejlik, hogy elemi- és középiskola, tanító és tanár, még ma sem szigorúan elkülöníthető fogalmak Angliában, hanem főleg abban, hogy a régi nagy public-schoolok, mint Eton, Harrow, Rugby és a többiek jórészt maguktól is megfeleltek a középfokú oktatáshoz fűződő igényeknek és a mennyiben nem tettek volna is eleget e követelményeknek, hagyományaikhoz szívósan ragaszkodva bárminő egységes állami rendezésnek útjában állanak. Mi sem jellemzi jobban a nagy angol középiskolák hatalmát, mint az, hogy a legutóbbi, 1906-iki Education-Bill alkalmából, mely törvényjavaslat hivatva lett volna az államsegély feltételeinek meghatározásánál fogva az angol középiskolák legnagyobb részét a közoktatásügyi ministerium szabályozása és felügyelete alá helyezni, kénytelen volt a Board expressis verbis kifejezni, hogy az állami segélyezésnek általa megállapítandó módja bizonyos public school-okra, — ezen törvényből eredő egyéb admini-

* Az elemi oktatásügyre vonatkozó főbb törvények 1870 óta: The Elementary Education Act 1873, 1874, 1876, 1880; Education Code 1890; Element Educ. Act 1891; Element. Educ. (Blind and Deaf Children) Act 1893; Voluntary Schools Act 1897; Element. Educ. (Defective and Epileptic Children) Act 1899; Element. Educ. Act 1900; Educ. Act 1902, 1903 és 1904. Az 1870 óta kiadott oktatásügyi törvényeket összegyűjtve találjuk: The Education Acts 1870—1902; By Sir Hugh Owen. Twentieth Edition, London, Knight and Co. 1903. E törvények alapján szabályozta a Board az elemi oktatásügy részleteit és a tanítóképzést. (Code of Regulations for Public Elementary Schools, with Schedules, 1906; Reg. for the Training of Teachers and for the Examination of Students in Training Colleges, 1906; Reg. and Syllabus for the Examination of Candidates for admission as Pupil-Teachers, 1907 és végül Reg. for the Instruction and Training of Pupil-Teachers, 1907.)

stratív hatalma pedig Etonre, vagy Winchesterre nem terjed ki, ha-csak kormányzó testületeik abba bele nem egyeznek.¹

Ma azonban ép ezen a téren folyik a legbuzgóbb tevékenység és itt várható a legnagyobb átalakulás. A legutóbbi tíz év néhány, alább részletezendő törvénye s a Board of Education-nak 1904 óta kiadott regulatiója mégis némi rendet vitt bele a középiskola oktatás ügyébe és különösen a reguláció feltételei vannak hivatva sok bajt orvosolni.²

Bizonyos azonban, hogy e bajok túlnyomó részének gyökere — ép az angol iskolák független vezetése mellett — kellő pædagogiai készséggel bíró tanári kar hiányában keresendő.

Már a XIX. század közepén felismerték egyesek, hogy szak-szerű és pædagogiai tekintetben jól képzett tanítók hiánya oly moz-zanatot, mely az egész angol közoktatásügyre nézve veszedelmet rejt magában. És míg azóta nagy buzgalommal fejlesztette az állam és felekezeti a tanítóképzés ügyét, addig a nagy angol középiskolák meg-elégedtek az egyetemi szakképzés igazolásával, míg a kisebbek még ennyit sem követeltek meg, hanem tanárokkul alkalmazták — így van ez még ma is — azokat, a kik véletlenül hajlandók voltak ezt az egyébként súlyos terhet magukra vállalni. John Adams, a London Day Training College (tanító- és tanárképző főiskola) vezetőjének és pædagogia professzorának nyilatkozata szerint, ma az angol elementary teacher elméleti és gyakorlati pædagogiai készsége általában igen jó, míg szakképzettsége nem ritkán kívánni valót hagy hátra; a secondary teacher-nél ellenben fordítva áll a dolog. A tanárok többsége egyetemi gradust szerzett ugyan (M. A., B. A., vagy B. Sc.), de legtöbbször philosophiai tanulmánnyal és különösen nevelésemélet-tel egyáltalán nem is foglalkozott, nemhogy ily irányú rendszeres ki-képzésben részesült volna.

A tanárképzés terén azonban ma Angliában mélyreható válto-zás készül egy sajátos állami intézmény segítségével: ez a «Re-gistration of Teachers», vagyis a tanárok állami törzskönyvének meg-alkotása, melynek már régebb időre visszamenő előzményei vannak.

¹ Part II. — Educational Endowments; Definitions for Part II, and Supplemental Provisions, 24. (5): The provisions of this Part of this Act giving power to make schemes shall not affect any of the schools mentioned in section three of the Public Schools Act, 1868, and the administrative powers of the Board of Education under this Part of this Act shall not affect the colleges of Eton or Winchester, except so far as the governing bodies of those colleges consent thereto.

² Board of Education: Regulations for Secondary Schools, 1904, 1905, 1906 és 1907. London, Wyman and Sons.

Közel ötven évvel ezelőtt, 1859-ben, alakult meg az a társulat, a melynek célja volt az érdeklődés felkeltése és a közvélemény kedvező befolyása a tanítók állami bejegyzése ügyében. E társulat volt a «Scholastic Registration Association». Nyomába lépett az 1846-ban keletkezett londoni tanító-egyesület (College of Preceptors), mely 1860 óta tanítóképző intézetet tart fenn és ebben először tartott külön tanítóképesítő vizsgálatokat. Ez az egyesület magáévá tette a fent említett Scholastic Registration Association eszméjét s az utóbbival szövetkezve élénk agitációt fejtett ki az eszme megvalósítása érdekében. Fáradozásuk eredménye volt, hogy *W. E. Forster* az alsóház elé két törvényjavaslatot terjesztett; az egyiket a törzskönyv (Register) felállítása tárgyában, a másikat az iskolák állami segélyezése ügyében. Míg az utóbbi 1869-ben «Endowed Schools Act» néven törvényerőre emelkedett, addig az előbbinek a parlamentben nem volt sikere. Forster törvényjavaslata az állam feladatává akarta tenni a tanítók és az iskolák nyilvántartását és ezzel az állam felügyelete alá akarta őket helyezni. Az ellenőrzést pedig úgy vélte megvalósíthatni, hogy államilag javadalmazott iskolákban bizonyos idő múltán be nem jegyzett tanító ne taníthasson. A politikusok azonban nem tartották az egyéni szabadsággal összeférhetőnek ezen intézkedést, maguk a tanítók nagyrésze pedig túlszigorúnak találta. 1879-ben új törvényjavaslatot nyújtott *by dr. Lyon Playfair*. Javaslata annyiban különbözött Forsterétől, hogy a felállítandó Registration Council tagjainak nagy részét maguk a tanítók soraiból akarta megalakítani, egyébként a Forster-Bill-lel egybehangzólag tervezte, hogy az állam által javadalmazott iskolák csak regisztrált tanerőket alkalmazhassanak. 1881-ben *Sir John Lubbock*, a kiváló természettudós kísérletre meg újra a parlamentben ily javaslat törvényerőre emeltetését, de szintén sikertelenül. Javaslata különben nem igen különbözött előzőitől.

A parlamenten kívül azonban a dolog nem nyugodott; 1883 óta csatlakozott a mozgalomhoz a Teachers' Guild is, egy ma hatalmas szövetkezet, mely a tanüggyel kapcsolatban álló legkülönbözőbb körökből veszi tagjait.

Így aztán a küzdelem a parlamentben újra megindult: 1890-ben ismét két javaslat terjesztetett a ház elé. Az egyiket *Sir Richard Temple* nyújtotta be (ez nagyjában a Lubbock-Bill megújítása volt); a másikat *Arthur Acland*. Az utóbbi javaslat, mely a Teachers' Guild és a National Union of Teachers együttes munkája volt,* szigorúbb

* Ezen egyesület 1871-ben alakult «National Union of Elementary Teachers» néven, 1889 óta azonban nem csupán elemi iskolai tanítókat vesz be tagjai sorába. Ma egész Angliára kiterjed; tagjainak száma több

rendszabályokhoz fordult, mint bármely más előző javaslat, a mennyiben kimondatni akarta, hogy államsegélyben részesülő iskolákban más tanító vagy tanár, mint bejegyzett egyáltalán ne taníthasson. Ha nem uralkodtak is már ekkor a kis vidéki angol iskolákban oly drasztikus állapotok, a minőkről Dickens regényeiben oly riasztó képet nyújt, számos magán középiskolában a tanítás még mindig alacsonyabb fokon állott, mint jóra való elemi iskolákban; tanításuk rendszertelensége, tanáraik nyomorúságos helyzete pedig nem sokban különbözött Dickens rajzaitól. Nem csodálható tehát az Acland-Billnek egy más erélyes intézkedése sem, mely kimondatni akarta, hogy egyetlen be nem jegyzett tanító vagy tanár se érvényesíthesse a törvény előtt tanítói fizetésére vonatkozó igényeit. Végül pedig a javaslat úgy az elemi, mint a középfokú intézetek tanítóitól nemcsak képesítést, hanem sikeres tanítói gyakorlatot is követelt a bejegyzés feltétele gyanánt. Mindkét javaslat az alsóház egy kiküldött bizottsága elé utasított, mely 1891 júliusában akkép nyilatkozott, hogy elfogadásra egyiket sem ajánlhatja.

Fontos fordulóponthoz érkezett a Register ügye 1894-ben, midőn a kormány a középfokú oktatás rendezésére a *Bryce Commission*-t alakította meg. (A bizottság elnökéről kapta nevét, ki jelenleg Irland államtitkára.) E bizottság 1895-ben közzétett jelentésében (Report of the Bryce-Commission on Secondary Education) egyhangúlag a tanítók bejegyzése mellett döntött. A jelentés *egy* Register felállítását ajánlotta mindazon tanítók és tanárok számára, akik bizonyos minimalis követelményeknek megfelelnek, amelyek közt lényeges volt valaminő egyetemi fokozat megszerzése és valamiféle oklevél a tanítás gyakorlatáról és elméletéről. 1898-ban *Sir John Gorst*, a hivatalos «Committee of Council on Education» alelnöke, a Commission tervezetét törvényjavaslat alakjában a Ház elé terjesztette; a Register megteremtését egy külön e célra alakítandó tanácsra akarta bízni. Azonban ez a javaslat is mint előzői a személyes szabadság korlátozásánál fogva a hivatásos politikusok körében kevés tetszésre talált és elbukott.

Az 1899. évben végül a parlament többsége, belátva a tanárképzés és képesítés halaszthatatlan rendezésének szükségét, közvetett, de mindamellet hatásos módon gondoskodott nemcsak a Register felállításáról, hanem bizonyos irányban az egész *rendezellen* középfokú oktatás ügyéről. Az 1899 augusztus 9-én szentesített *Board of Education Act* alapvető fontosságú az egész angol közoktatásügyre

mint ötvenezer. E hatalmas tanító- és tanárszövetségek az angol közoktatásügy történetében nagy szerepet játszanak.

nézve, amennyiben administratív hatáskörrel felruházott közoktatásügyi ministeriumot teremt, a Board of Educationt, és egyúttal bizottság kiküldéséről gondoskodik, mely az új Board jóváhagyásával a Registert megalkossa. Mindkét intézmény e törvény alapján életbe lépett.

A kilenc pontból álló törvény felállítja a Board of Education-t, vagyis szervez egy legfőbb hatóságot, mely az oktatás ügyét a szűkebb értelemben vett Anglia és Wales területén (Skótország és Írország kizárásával), ellenőrizni van hivatva s egyidejűleg megszünteti a «Committee of Privy Council on Education» nevű hivatalt, melyhez azelőtt a nevelés ügyeinek korlátolt gondozása tartozott. A törvény felhatalmazza továbbá a királyt, hogy az új Boardra ruházhassa az államtanács rendelete útján az eddigi Charity Commissioners ügykörét, amennyiben ez az ügykör az iskolák állami segélyzése révén (melyet a törvény meghozataláig a nevezett közjótékonsági bizottság gyakorolt) a közoktatással kapcsolatos. Igen fontos a törvény 3. pontjának 1. szakasza, mely felhatalmazza a Boardot, hogy akár tisztviselői útján, akár valamely egyetem vagy más szervezet által felügyeletet gyakorolhat mindazon *középiskolák felett, amelyek ezt kívánják*, oly célból, hogy megállapítsa a tanítás jellegét az iskolában és felügyeljen az iskola egészségügyi intézményeire.*

Nem kevésbé fontos a törvény 4. pontja, mely legelőször gondoskodik, bár közvetett úton, az angol tanárképzés törvényes rendezéséről. Az államtanács felhatalmaztatik, hogy rendelet útján egy Consultative Committee-t alkosson, mely testület tagjainak legalább kétharmada az egyetemek és más oktatásügyi testületek képviselőiből álljon. E Committee feladata, hogy a Board jóváhagyásával egy «register of teachers» szabályzatát megalkossa. A szabályzatnak alapvonásaiban az államtanács rendeletét kell követnie. Tartalmaznia kell e jegyzéknek (törzskönyvnek) a bejegyzett tanerők neveit betűrendben, a bejegyzés keltét, a képesítést és a tanítási gyakorlatot. Végül pedig: a Consultative Committee a Board tanácsadó testülete lesz minden oly ügyben, melyre nézve a Board véleményét kéri. Tekintetbe kell

* The Board of Education may by their officers, or after taking the advice of the Consultative Committee hereinafter mentioned, by any University or other organisation, inspect any school supplying secondary education and desiring to be so inspected, for the purpose of ascertaining the character of the teaching in the school and the nature of the provisions made for the teaching and health of the scholars, and may so inspect the school on such terms as may be fixed by the Board of Education with the consent of the Treasury.

vennünk a törvény eredeti szövegét is a tanár és a tanár közötti különbség szempontjából. E pont angol szövegezésében semmiféle megkülönböztetést tanító és tanár között nem tesz; ez a rajta alapuló rendeletek alkotása. Oly mozzanat ez, amely a tanítók részéről nagy elkeseredésre adott okot és a melynél fogva a rajt' alapuló rendeletek törvényes voltát — mint látni fogjuk — kétségbe vonták; ami a tanárképzés ügyét évekre visszalökte és az alig fejlődésnek induló tanárképző intézeteket haladásukban megakasztotta.*

Égésben véve a törvény még igen szűkre szabja a Board hatáskörét, a Registrerről is igen keveset mond; fontossága azonban abban rejlik, hogy alapjukat megvetette. Az állami rendezés ügye megindult.

III.

Az 1900. év október 1-én az államtanács (Privy Council) rendelete hivatkozással az 1899-iki törvény 4. pontjára megalkotja a Consultative Committee-t. Fontos e bizottság, mert tanügyi kérdésekben bizonyos hivatalos jogkört biztosít a legkiválóbb tanügyi testületeknek. A 18 tagból álló Committee-ba Anglia legkitünőbb tanerőit és politikusait választották be, világiakat és egyháziakat, közöttük három hölgyet is.

A Consultative Committee a Board of Education-nal egyetértőleg 1902-ben meg is alkotta a Registert, valamint szervezett egy állandó bizottságot, melynek feladata a törzskönyv vezetése. Az idevágó rendelet hivatalos neve: *Regulations for the Registration of Teachers* (Szabályzat a tanerők törzskönyvbe jegyzése tárgyában.) Érvényét némely módosítással megtartotta az 1907 augusztus 28-án szentesített és alább ismertetendő Education (Administrative Provisions) Act életbe lépéséig.

A Regulations a törzskönyvbe való bejegyzést a felállítandó új testületre, a *Teachers' Registration Council*-ra bízta. A Registration

* 4. It shall be lawful for her Majesty in Council, by Order, to establish a Consultative Committee consisting, as to not less than two-thirds, of persons qualified to represent the views of Universities and other bodies interested in education, for the purpose of — (a) Framing, with the approval of the Board of Education, regulations for a register of teachers, which shall be formed and kept in manner to be provided by Order in Council: Provided that the register so formed shall contain the names of the registered teachers arranged in alphabetical order, with an entry in respect to each teacher showing the date of his qualifications and experience; and — (b) Advising the Board of Education on any matter referred to the Committee by the Board.

Council 12 tagból álló testületének hat tagját a Board elnöke nevezi ki, a többiek helyét a hat legkiválóbb tanító- és tanáregyesület tölti be. És pedig: The Conference of Head Masters; The Incorporated Association of Head Masters; The Association of Head Mistresses; The College of Preceptors; The Teachers' Guild of Great-Britain and Ireland; The National Union of Teachers.

A tagok három évre választatnak; a megüresedett helyeket az a fórum tölti be, melynek taghelye megüresedett. Jellemző e különböző testületek viszonyára, de tán az egész angol állami életre, hogy közigazgatásában nem találjuk meg a szokott burokrata centralisatiót, mely egyetlen középponti fórumnak rendeli alá leszálló fokozatokban az intézmények egész sorát, hanem egymástól független testületeket alkot, melyek mindenike középpontja a vele kapcsolatos kisebbeknek, és a főközpontnak inkább csak azon intézkedések adják ügykörét, melyek a különböző testületek közös ügyekben való együttműködését teszik lehetővé.

A Register szabályzatából kiemeljük még a következőket: Az 1. pont bekezdése szerint a jegyzék hivatalos neve: *The Teachers' Register*. (Tanítók törzskönyve.) A második, harmadik és negyedik bekezdés vonja meg tanító és tanár között a határvonalat, amennyiben a következőkép intézkedik: a betűrendes jegyzékhez két hasáb (column) csatolandó: *A* és *B* hasáb; az *A* hasáb tartalmazza mindazok nevét, akiket a Board a mindennapos elemi oktatást szabályozó törvények alapján okleveles tanítóknak elismert; a *B* hasáb tartalmazza azok nevét, akik a bejegyzési feltételeknek eleget tesznek.

A register előírt formája a következő:

Alphabetical List	Column A	Column B	Adress	Date of Registration	Qualifications	Experience

Amint a rendeletből is kitűnik, a tanítóképzésről a Board már említett regulatiója is gondoskodott; a középiskolai tanárképzés ügyére vonatkozólag azonban e rendelet az első állami intézkedés, mely előírt képesítést követel. A három névsoron kívül tartalmazza a register a bejegyzettek címét, a bejegyzés keltét, szak- és pädagogiai képesítését és tanítási gyakorlatuk helyét és idejét. Természete-

sen az egyes adatok magasabb vagy újabb fokozat elérése, további tanítási gyakorlat stb. esetében kiegészíthetők. Alkalmazkodnia kellett a registernek a fennálló viszonyokhoz; elméleti pædagogiai tanfolyamot, mely a középiskolai tanárképzés ügyének szolgálatában állna, mint látni fogjuk, ma is még keveset találunk az angol egyetemeken, és ezek hallgatóinak a száma is csupán a registration hatása alatt emelkedett.

Megvan azonban tanügyi körökben a törekvés, hogy a bejegyzési feltételek fokozatos szigorításával és kötelezővé tételével lendítsenek a középiskolai oktatás ügyén. E törekvés nyilvánul az 1902-iki register bejegyzési feltételeiben is, a melyek a 3. pont szerint a következők: (1) a bejegyzendőnek az egyesült angol királyság valamely egyetemén szerzett gradusról tanuskodó oklevelét kell felmutatnia. Ez azonban más elismert egyetemnek fokozatával, vagy azon a fokon álló más elismert intézmény bizonyítványával helyettesíthető. Mindenestre elismerendők az egyetemek gradusain kívül a következő bizonyítványok (Appendix A): Nók számára a cambridgei egyetem Tripos bizonyítványa; a londoni Royal College of Science Associateship fokozata; a City and Guilds of London Institute Associateship fokozata; a College of Preceptores Fellowship fokozata; és végül bizonyos feltételek közt a Higher Local Examination Board (Oxford and Cambridge) bizonyítványa. E feltételek a szaktárgyak csoportosítására és az elért érdemjegy minimumára vonatkoznak.

A szakképzettség igazolásán kívül pædagogiai képesítést is követel a 3. pont (2.) szakasza és pedig legalább egy évi elméleti tanfolyamot a név szerint felsorolt tanárképző intézetek egyikében.*

* (Appendix D.): *Institutions, etc. for the Training of Secondary Teachers*: Course of Training for secondary Teachers at Oxford for the Oxford University Diploma. — University of Cambridge (Day Training College), Secondary Department. — Durham University (including Armstrong College). — Birmingham University. — Victoria University of Manchester. — Liverpool University. — Edinburgh University (Secondary School Practical Course). — Dublin University, Trinity College. — Leeds University. University College of North Wales, Bangor. — University College of South Wales, Cardiff. — University College of Wales, Aberystwith. — Alexandra College, Dublin. — Queen's College, Cork. — Cambridge Training College. — Maria Grey College, London. — Cheltenham Ladies' College. — Bedford College for Women, University of London. — Mary Datchelor College, London. — St. George's Training College, Edinburgh. — Catholic Training College, Cavendish Square, London, — St. Mary's Hall, Mount Pleasant, Liverpool. — University College, Bristol. — Royal College of Science, London (Course for teaching

E tanfolyamok egyikének elvégzését igazoló okmányon kívül elméleti és gyakorlati neveléstani vizsgálatról szóló oklevelet vagy bizonyítványt is kell benyújtani.*

Végül pedig igazolni kell, hogy az illető egy elismert iskolában, mely azonban nem lehet elemi iskola, legalább egy próbaévet gyakorlati tanítással töltött és pedig kielégítő eredménnyel.

A 4. pont a register *B* hasábjába való bejegyzést átmenetileg azok számára is lehetővé tette, akik a 3. pontban előírt képzettség-nél kisebb fokú képesítéssel rendelkeznek, feltéve, hogy már legalább három éve vagy (ha igazgatók és igazgatónők) legalább egy éve valamely e célra elismert középiskolában tanítanak. E pont hatálya azonban csupán 1906. július 31-ikéig terjedt ki.

Az 5. pont felhatalmazta a Registration Council-t, hogy a Board jóváhagyásával olyanokat is bejegyezzen a *B* hasádba, akik a fent elősorolt követelményeknek nem felelnek meg, azonban vagy *a*) tudományos vizsgálataik alapján vagy egyéb érdemeiknél fogva kivételesen tanároknak minősíthetők, vagy *b*) ily minőségben már legalább tíz évet eleminél magasabb fokú iskolában sikeres tanítással töltöttek. Ez a pont 1905 márczius 6-án hatályon kívül helyeztetett.

Intézkedik továbbá a rendelet függeléke egy «Supplemental Register» alkotásáról, melybe megállapított feltételek között a zene, rajz, torna és bizonyos iparágak tanítói vétetnek fel.

A Registration Councilnak végül jogában áll a bejegyzésért folyamodókat, képzettségökre való tekintet nélkül, morális defectus miatt vagy büntetett előélet alapján visszautasítani; vagy ugyanazon esetekben a már bejegyzetteket törölni.

Az ilykép megalkotott Registert a Board évenként nyilvánosságra hozza.

Associateship). — St. Mary's College, Paddington. — Cherwell Hall, Oxford. — St. Mary's Hall, Stonyhurst. — Clapham High School, Secondary Training Department. — The Incorporated Froebel Educational Institute.

* (Appendix C.): Az oklevelet a következő intézetek egyikén kell megszerezni: Oxford, Cambridge, London, Victoria, Liverpool, Leeds or Durham University. — Birmingham University (1.) Higher Diploma. (2.) Secondary Teachers Diploma. — Edinburgh University (secondary school diploma). — Aberdeen or Glasgow University. — University of Dublin. Royal University of Ireland. College of Preceptors (Fellowship and Licentiate-ship, together with the certificate of ability to teach). — The National Froebel Union (higher Certificate). — University of Wales (*a*) certificate or (*b*) diploma in education.

IV.

Nemcsak a tanárképzés, hanem az egész angol középoktatás ügyére nézve érdekes felvilágosítást nyújt a Registration Council legutolsó évi jelentése.

Egyebek közt kiderült belőle, hogy a B hasámba bejegyzettek statisztikája 1902 március 6-ától 1905 december 31-ig a következő:

Összesen bejegyeztetett 5113 férfi, 5346 nő, végösszeg 10,459.

A visszautasítottak száma 2849.

Kérvényét visszavonta 62.

A 3. pont (állandó feltételek) alatt bejegyzettek száma 226 férfi (!) és 4 nő.

A 4. pont (ideiglenes érvényű feltételek) alatt bejegyzettek száma 4229 férfi, 3441 nő.

Az 5. pont a) alatt bejegyzettek száma 18 férfi, 2 nő; b) alatt bejegyzettek száma 851 férfi, 1688 nő.

A bejegyzés feltételei az iskolák rekognicióját is szükségessé tették. Ahol természetesen a képesítés az előírt tanfolyamoknak és vizsgálatoknak megfelelt, ott csak a tanítói gyakorlat szempontjából vált szükségessé az iskola felülvizsgálása. Szakképzettség tekintetében a legtöbb folyamodó a szabályzatnak megfelelő angol egyetemi gradus magasságát kimutatta, de annál több kívánni valót hagy hátra a pædagogiai képesítés. Különösen aránytalanul csekély a képesített tanárok száma a tanárnőkhöz képest. A B columnába bejegyzett 10,459 tanár és tanárnő közül csupán 937-nek van az Appendix C)-ben elismert pæd. oklevele (ezek közül csupán 93 (!) férfi). E 937 pæd. képesítésű egyén közül 409 végezte el az Appendix D)-ben elismert tanárképző pæd. tanfolyamot, de ezek közül is csupán 13 (!) férfi.

A regiszter jó hatása mindamellett nem tagadható. Az 1905. évben pædagogiai tanfolyamot végző férfi jelöltek száma az 1904-iki számnak közel kétszeresét érte el. E tanfolyamok látogatásának oly nagyfokú elhanyagolása nemcsak onnan ered, hogy az angol gyakorlati jellemmel nem igen fér össze a tanítás elméletébe való elmélyedés. Egy közelebb eső okára mutat rá az 1905-iki jelentés. A Secondary Training College-ok az egyetemtől gyakran független intézetek, amelyeknek nagy költségeit nem szívesen viselik azok, akik már amúgy is igen költséges szaktanulmányaikat elvégezték. Kiemeli a Report azt a hiányt is, hogy a Board jelenlegi regulációja a secondary school-okra nézve nincs kapcsolatba a Registerrel. Kívánja tehát, hogy a regulációban előírt államsegély engedélyezésének feltételei

közé bevétessék, hogy csak azon iskolák részesíthetők e segélyben, melyeknek igazgatója és a tanári karnak legalább egy bizonyos része a registerbe be van jegyezve. Ily intézkedés rendkívüli jelentősége világossá válik, ha tekintetbe vesszük, hogy a szűkebb értelemben vett Angliában (1904—1905-ben) 575 középiskola részesült államsegélyben, amelyeknek nagy részére nézve egyenesen létfeltétele az államsegély. A Report által kívánt intézkedés azonban addig nem fogatosítható, amíg éppen egy kellő számú, szaktudományban és neveléstanban egyaránt képzett tanári kar megteremtését elő nem készítik. Ez pedig csak fokozatos fejlődés eredménye lehet.

Jó hatással volt a Register a szakképzés niveaujára is. Amint a Report mondja, növekedett azok száma, akik — hogy a Registerbe juthassanak — magasabb egyetemi gradust szereztek. Hogy minő üdvös hatás várható a tanárképzés szintjének emelésétől az egész középoktatásra nézve, az nem lehet kétség tárgya. Legjobban kitűnik ez abból a tényből, hogy ama harminczhárom középiskola (Anglia és Walesben), melyektől a Board a rekogniciót még a Register céljaira is megtagadni volt kénytelen, azóta oly változáson ment át, hogy immár ezek is rászolgáltak az elismerésre.

V.

Az ekként megalkotott Registernek nagy hibái voltak. A legnagyobb a kéthasábos rendszerből eredt. Az alsóház 1906 április 5-iki ülésén *Dr. Macnamara* ez ügyben felszólalt és azon ellenmondásra utalt, amely az 1899-iki törvény és az annak felhatalmazása alapján kibocsátott, a registert megalkotó 1902 március 6-iki rendelet között van. Amíg ugyanis az 1899-iki Education Act csak *egy* betűrendes jegyzékre nézve intézkedik, addig a rendelet két külön jegyzéket alkotott: egyet azok számára, akik «public elementary schools»-ban, és egyet olyanok részére, kik más iskolákban taníthatnak («schools other than elementary»). *Birrel Ágoston* közoktatásügyi miniszter válaszában kijelentette, hogy a register jelen alakjában jogos elégtelenségre ad okot. Miután pedig a Registernek ez az alakja az 1899-iki törvény alapján kielégítően meg nem változtatható, új törvényjavaslatot fog terjeszteni a Ház elé, amely a registert megszüntetni van hivatva. Megjegyzendő itt, hogy különösen elégtelen volt a tanügyi körök azon része, amely egyetemi kvalifikációja dacára az A hasádba jutott. Nem szokatlan ugyanis, hogy az egyetemi szakképzés befejezése után némelyek államköltségen tanítóképzőt végeznek és elemi iskolában tanítanak. Az 1902-iki rendelet folytán ezek a B hasádba nem voltak bejegyezhetők.

Az 1906. év április 9-ikén Birrel az említett közoktatásügyi törvényjavaslatot («Education Bill») a Ház elé terjesztette. Fontos e törvényjavaslat azért is, mivel II. része («Educational Endowments») felhatalmazta volna a Boardot, hogy a régi felekezeti alapítványoknak — amelyek a hozzájuk kapcsolt megszorítások miatt gyakran a modern fejlődés akadályai — felhasználására nézve kötelező szabályokat alkothasson. Ezen intézkedés által a nagyszámú felekezeti iskolák a Board adminisztrációja alá kerültek volna. A javaslatnak ezt a részét azonban Birrel az 1906 július 2-iki ülésen visszavonta azzal a kijelentéssel, hogy a jövő szeptember alatt a parlament elé törvényt fog terjeszteni, mely ezt az ügyet rendezni fogja. A jelen parlamenti ülésszak van tehát hivatva megkezdeni a harcot Angliában a hatalmas Church of England, a dissidens felekezetek és az állam között, mely tényezők mindenike a saját céljai szolgálatába akarja állítani az iskolát.

Nemsokára az Education Bill benyújtása után a Board of Education memorandumot bocsátott ki, melyben kifejti azon okokat, amelyek a register megszüntetését teszik — szerinte — szükségessé.

Ezzel szemben a registernek az új Education Bill által való megszüntetését a leghevesebben ellenezték a nagy tanáregyesületek. 1906 május 23-án megalakult Londonban a «Federal Council of Secondary School Associations», az angol tanáregyesületek szövetsége. A szövetség követelte, hogy a Registert a követelményeknek megfelelően át kell alakítani, nem pedig megszüntetni. Hasonló értelemben nyilatkoztak azon év május 26-iki londoni összejövetelükön a Training College-ok vezetői. E nagy mozgalom eredménye volt, hogy 1906. november 21-én az új Education Bill idevágó szakaszainak a főrendiházban (House of Lords) való tárgyalása alkalmából Lord Monkswell javaslatot nyújtott be egy új, tanítókból álló Registration Council megalakítására vonatkozólag. A december 19-iki ülésen a főrendiház a House of Commons által már megszavazott Education Bill-t elvetette. Hosszas tárgyalások után bizonyos kiegyezés alakult, amelynek eredménye az 1907 augusztus 28-án szentesített «Education (Administrative Provisions) Act, 1907.» Ez a törvény sem az államszegélyre, sem a felekezeti oktatásra vonatkozó intézkedést nem tartalmaz. Igen fontos azonban 16. cikkelye, amely szószerint tartalmazza Lord Monkswell javaslatát (1. pont).

E cikkely 1. pontja szerint az 1899-iki *Board of Education Act* alapján készült register érvénye megszűnik. Egyúttal azonban a törvény felhatalmazza az államtanácsot, hogy rendelet útján a tanítással foglalkozó egyénekből új regisztráló tanácsot alkosson, amelynek feladata lesz oly tanítók jegyzékének készítése, akik megfelelnek az

államtanács által megállapítandó bejegyzési feltételeknek és kéri bejegyzésüket. A második pont szerint az új register egyhasábos lesz. A harmadik pont az államtanácsot felhatalmazza idevonatkozó rendeleteinek megmáskéntására.

Az új törvény legfőbb érdemének tartják tanügyi körökben, hogy a Registration Council-t tisztán a tanítással foglalkozók tagjából alkotja meg. A Consultative Committee feloszlata senkit sem lepett meg, amennyiben jórészt ezt a testületet tették felelőssé azon elhibázott intézkedésekért, amelyek a register ügyét és vele a tanárképzés fejlődését Angliában évekre megakasztották. Az új register megalkotása sem erőszakos rendelkezés: csupán azok fognak bejegyezteni, akik kívánják. Valószínű azonban, hogy a már bejegyzettek legnagyobb része az új registerbe is bele kerül és ennyiben nem végzett hiábavaló munkát a régi Tanács. Határozott vereséget jelent azonban az új törvény a Board központosító hatalmi törekvéseire. Míg az 1899-iki törvény a register szabályzatának érvényéhez a Board of Education jóváhagyását tűzi ki feltétel gyanánt, addig az 1907-iki «Education Act» a Board of Educationt a registerrel kapcsolatban nem is említi, hanem az ügyet a Privy Council-ra bízta. Nem hiányoznak oly törekvések sem (különösen a nagy Teachers' Guild körében), amelyek a Board reformálását tűzték ki céljokul. Általában erős idegenkedés vehető észre egy hivatalnokokból álló központi testület iránt, amely a nevelés tényleges munkájától távolmaradva a legkisebb részletekig szabályozná az oktatás és nevelés rendjét. Hogy mennyiben befolyásolják majd e törekvések az államnak és a felekezettnek várható küzdelmét, azt a jelen angol parlamenti sessio fogja megmutatni. E küzdelem előrelátható hevessége dacára sem fogja azonban ama mozgalom fejlődését megakadályozni, amely az elméleti és gyakorlati pädagogiában alaposan képzett tanári kart van hivatva teremteni és ezzel az egész angol középoktatás szintjét emelni, régi szabad szelleme megőrzésével.

Források:

1. Hivatalos kiadványok.

- Report of the Board of Education for the year 1905—1906.* Issued 10th December, 1906.
- of the Board of Education for the year 1904—1905. Issued 28th November, 1905. Cd. 2783.
- of the Consultative Committee for the year 1905. Issued 24th May, 1906.
- of the Teachers Registration Council, 1905. Issued 9th February, 1906.
- Statistics of Public Education in England and Wales, 1903—4—5.* Issued 14th December, 1905. Cd. 2782.

- Regulations* for Secondary Schools. (From 1st August 1906 to 31st July 1907.) Issued 2nd June, 1906. Cd. 2998.
- for Secondary Schools. (In force from 1st August 1907.) Issued June 1907. Cd. 3592.
- Supplementary Regulation* for Secondary Schools in England (excluding Monmouthshire.) 1907. Issued 23rd August 1907. Cd. 3704.
- Regulations* for the Instruction and Training of Pupil Teachers. With Appendices. (In force from 1st August 1906 to 31st July 1907.) Issued 13th June, 1906. Cd. 3012.
- for the Training of Teachers and for the Examination of Students in Training Colleges. Issued 9th July, 1906. Cd. 3049.
- and Syllabus for the Examination of Candidates for admission as Pupil Teachers, 1907. Issued 13th August, 1906.
- Code of Regulations* for Public Elementary Schools, with Schedules, for 1906. Issued 30th June, 1906. Cd. 3043. Memorandum on the Registration of Teachers and the Abolition of the Register. Issued 14th June, 1906. Cd. 3017.

Ezeket kívül a szövegben felsorolt Orders in Council és állami törvények, melyek hivatalos kiadásban a jelzett címek alatt külön is kaphatók.

2. Egyéb munkák.

- The Education Acts 1870—1902.* By Sir Hugh Owen. Twentieth Edition, London. Knight and Co. 1903.
- Register of Teachers* for Secondary Schools being the list of Teachers Registered in Column B 1904. London.
- The Educational Systems of Great Britain and Ireland.* By Graham Balfour. Second Edition. Oxford. 1903. (Pp. 183.)
- The Schoolmasters Yearbook and Directory* 1907. A Reference Book of Secondary Education in England and Wales. London, Swan Sonnenschein and Co. 1907. (Fifth annual issue.) (Pp. LXXIX+472+574.)
- The Education Authorities Directory*, 1907. London. (Offices of the «School Government Chronicle», 21 New-Bridge St., E. C.)

3. Folyóiratokban megjelent idevágó közlemények.

- Benson*, Arthur C. — The Secondary School Curriculum and the Training of Teachers. *School World*. Sept. 1906.
- Bourne*, Francis, Archbishop of Westminster. — The Education Bill. XIXth Century. May 1906. The Peers and the Education Bill. XIXth Century. Nov. 1906.
- Childs*, W. M. — The Education of Teachers. *University Review*. Feb. 1906.
- Elliot*, Sir Charles. — Mr. Birrel's Education Bill. *Empire Review*. May 1906.
- Evans*, Beriah G. — The coming Education Bill. A forecast. *Monthly Review*. March 1906.
- Eversley*, The Right Hon. Lord. — The House of Lords and the Education Bill. XIXth Century. Dec. 1906.

- Findlay*, Prof. J. J. — *The Teacher's Register. Contemporary Review.* July 1906.
- Hodgson*, Geraldine. — *Elementary and Secondary Education. School.* June 1906.
- Macnamara*, T. J. — *For and against the Education Bill. XIXth Century.* May 1906.
- T. J. — *The Amendment of the Education Acts. 1902—3. Contemporary Review.* March 1906.
- Perkins*, W. H. — *Universities and Employment Registers. University Review.* Aug. 1906.
- Sadler*, Michael E. — *The New Education Bill in England. Educational Review. (U. S. A.)* Sept. 1906.
- Stanley of Alderley*, Lord. — *Education and the New Government. XIXth Century.* March 1906.
- (London, 1907. október) Dr. POLGÁB GYULA.

REFORMTÖREKVÉSEK A MATEMATIKAI OKTATÁS TERÉN.

Előterjesztett az Országos Középiskolai Tanáregyesületnek a matematikai oktatás reformja ügyében kiküldött bizottsága üléssein.

(Második közlemény.)

A németországi reformmozgalom főirányainak és felfogásainak jellemzésével, a matematikai oktatás egész fejlődésével, továbbá az egyes országok oktatásának jelen állásával és a legfontosabb tankönyvek ismertetésével behatóbban foglalkozik H. Müller: *Rechnen und Mathematik c. referatuma*, a *Handbuch für Lehrer höherer Schulen* (Leipzig, Teubner) munkában, 429—4860.

Ausztriában igen kedvező talajon indultak meg a reformmozgalmak és az eddigelé kifejtett működés ismeretéből sok hasznot meríthetünk. Már az 1849-es évi Organisationsentwurf a reális tanszakok oktatása terén igen nagy haladást jelent és az irodalmi összeállításban idézett újabb osztrák tantervek, különösen pedig az ezeket kísérő utasítások a matematikai tanulás szempontjából kiváló helyet érdemelnek. A külföldi irodalomban erre legelőször F. Klein utalt¹ és részletesen F. Marotte állította szembe az osztrák tantervet a poroszsal.² Ez idő

¹ L. *Klein-Schimmack*: 25. o. és 120. o.

² L'enseignement des sciences math. et phys. dans l'enseignement secondaire des garçons en Allemagne II. fej. (Musée Pédagogique kiadványa [1905.]).